

СУЛАЕВА Н. В.

**ЦЕЛЕВОЙ КОНЦЕПТ НЕФОРМАЛЬНОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ
СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ**

В статье обосновывается целесообразность получения студентами высших педагогических учебных заведений III-IV уровней аккредитации неформального художественного образования как одного из путей развития их педагогического мастерства. Представлено дерево целей неформального художественного образования и сформулированы основные требования к реализации его структурных элементов.

Ключевые слова: неформальное художественное образование, менеджмент, конвергентность, консалтинг.

SULAYEVA N. V.

**GOAL- ORIENTED CONCEPT OF NON-FORMAL ART EDUCATION OF THE STUDENTS
OF TEACHER TRAINING ESTABLISHMENTS**

This article considers the expedience of non-formal Art education for the students of teacher training establishments of III-IV level of accreditation. The goal taxonomy of non-formal Art education is given and the main demands to its structural elements and their realization are determined.

Key words: non-formal Art education, management, convergence, consulting.

УДК 78. 724

I. С. П'ЯТНИЦЬКА-ПОЗДНЯКОВА

м. Миколаїв, Україна

**ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ:
СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ**

В статті зроблено спробу визначити структурні складові художньо-педагогічної комунікації та дослідити алгоритм впровадження у навчально-виховний процес вищої школи.

Ключові поняття: художньо-педагогічна комунікація, динаміка культурного процесу, культурно-комунікативний лаг.

Постановка проблеми. Концепція комплексної, інтегративної моделі навчального процесу у вищій школі дозволяє реалізувати потенційні можливості художньо-естетичної галузі в різних аспектах, зокрема:

- розкриття культурних цінностей історико-культурних часових меж;
- виокремлення особливостей культурного архетипу;
- побудови ідеальної моделі «культурної людини» – як пріоритетного напряму формування особистості сьогодення.

Технологічна компетентність викладача університету є важливою передумовою формування методологічної культури педагога мистецтва, складовою якої є художньо-педагогічне мислення, ядром якого виступає художньо-педагогічна комунікація, спрямована на розвиток особистості.

З огляду на складність та багатоаспектність обраного наукового напряму нами визначено напрям наукового дослідження, яким є технологія художньо-педагогічної комунікації та особливості її реалізації в освітньому просторі вуз.

Методологічними орієнтирами в реалізації наукової діяльності кафедри є застосування технологічного підходу в освітньому просторі вуз, взаємозв'язок та взаємозалежність теорії та практики. Методологічні підходи наукового

пошуку реалізуються на основі системного, діяльнісного, особистісного, суб'єктного, аксіологічного, технологічного, критеріального та рефлексійного підходів.

Методологічними підвалинами даного наукового пошуку є положення структурного функціоналізму, де розкриваються засади теорії культурної комунікації, принципи історичної еволюції форм комунікації в культурі. У визначеному напрямі застосовано ряд методологічних підходів, обумовлених поставленими завданнями, серед яких є сенс виокремити загальнонаукові методи: системно-діяльнісний та історико-культурний.

Метою реалізації технології художньо-педагогічної комунікації є:

- виявлення механізмів інтелектуально-творчої діяльності особистості в процесі осягнення мистецького твору, його прочитання в різних контекстах;
- обґрунтування організаційних та психолого-педагогічних умов та засобів формування технологічної культури сучасного педагога мистецтва, як важливої складової його педагогічної майстерності.

Відповідно до поставленої мети наукового пошуку в межах означеного напряму виокремлено наступні **завдання**:

- дослідження процесу художньо-педагогічної комунікації як феномену культури та визна-

- чення статусу даної проблеми в сучасному культурологічному знанні;
- виявлення чинників виникнення культурно-комунікативних взаємин в період зміни комунікативних форматів в музичній культурі;
- вивчення особливостей музичної комунікації, як складової художньо-педагогічної, на етапі формування нових інформаційних технологій;
- аналіз динаміки культурних процесів в сучасному художньому просторі з урахуванням зміни в комунікативному просторі;

Наукова новизна та теоретична значущість обраного наукового напряму полягає у:

- кореляції між засвоєнням засобів загальної соціокультурної та музичної комунікації;
- виявленні динаміки культурних процесів в сучасному музичному середовищі в умовах становлення нових комунікаційних систем, зміна яких пояснюється характеристиками основного хронотопу сучасного культурного простору, що має прояв у подоланні часопросторового бар'єру та прискоренні процесів адаптації суспільства до інноваційних комунікативних засобів;
- виявленні закономірностей розвитку сучасної музичної культури, які характеризуються тенденцією мультикультурізації, що має прояв у традиційних та інноваційних (зокрема інформаційних) формах;
- визначенні основних параметрів сучасного соціокультурного простору, що існує в умовах функціонування культурно-комунікативного лагу – часу трансформації культурного простору, необхідного для засвоєння нових засобів комунікації, що накладає свій відбиток на специфіку художньої творчості, модернізує мову мистецтва та систему жанрів, впроваджує у навчальний процес нові комунікативні технології;
- виокремленні структури художньої комунікації, як складової соціокультурної комунікації, що характеризується структурно-функціональною подвійністю, відносною суверенністю та створює власні специфічні комунікативні канали розповсюдження, засвоєння та трансляції музичної культури;
- побудови механізмів реалізації художньо-педагогічної комунікації в контексті мистецької освіти у вуз з урахуванням різних видів та форм діяльності суб'єкта навчання;

Необхідність розробки даного наукового напряму зумовлена необхідністю виокремити механізми функціонування комунікативних

процесів в умовах осягнення навчального матеріалу на індивідуальних заняттях з дисциплін мистецького спрямування, в контексті яких відбувається інтелектуально-творчий акт передачі художньої інформації, в якій закладено авторську художню концепцію, осягнення якої дозволяє сформувати у суб'єкта навчання стійкі ціннісні орієнтири.

Аналіз публікацій та досліджень. Серед наукових праць, які вплинули на розробку основних концепцій та положень даного наукового напряму є сенс виокремити праці М.С.Кагана, Ю.М.Лотмана, Е.А.Орлової, А.Я.Фліера, Т.Адорно, А.Моля, Ю.Хабермаса та ін., де висвітлено концептуальні аспекти теорії комунікації, основні проблеми функціонування художньої інформації в постіндустріальному просторі. Відображення окремих проблем теорії музичної комунікації знайшла своє відображення у працях Б.В.Асаф'єва, Л.А.Мазеля, Є.В.Назайкінського, А.С.Соколова, що дозволили проаналізувати основні комунікативні формати в музичній культурі. З огляду на викладене стає очевидним актуальність проблеми реалізації технології художньо-педагогічної комунікації в контексті сучасного освітнього простору на дисциплінах мистецького спрямування.

Проблема комунікації має визначальне значення для характеристики педагогічної діяльності як комунікативного процесу, що в працях вітчизняних психологів трактується як форма спілкування, що включає інтерактивний та перцептивний компоненти. Значний внесок в теорію педагогічної комунікації внесли вітчизняні вчені, а саме Кан-Калик В.А., Кулик О.М., Леонтьєва А.А., Станкін М.І., Ширшов В.Д., Елькоєн Д.Б. та інші. Досить важливими для розробки цього наукового напряму є праці, присвячені комунікативним аспектам педагогічної культури, зокрема Грехнєв В.С., Магомедов М.А., Мудрик А.В., Синельников Є.М. та ін., в яких комінкативність розуміється як важлива складова загальної культури педагога, що має прояв в системі професійних якостей.

В процесі осягнення механізмів ХПК визначено основні відмінності:

Спілкування	Художньо-педагогічна комунікація
Міжособистісна взаємодія	Цілеспрямована комунікативна діяльність
Процес обміну думками за допомогою вербальних засобів виразності	Процес передачі та сприйняття інформації за допомогою як вербальних, так і не вербальних засобів комунікації
Метою є процес спілкування	Метою є інформація для сприйняття-засвоєння
Завдання та зміст: виникають ситуативно, відповідно до суб'єктивних характеристик процесу спілкування (сituативно)	Завдання та зміст: відповідають конкретним етапам комунікації та визначаються цілеспрямованим характером процесу

Етапи художньо-педагогічної комунікації	
Передкомунікаційний	Художньо-педагогічна комунікація
Комунікативний	процес здійснення інтелектуально-творчого взаємозв'язку автора і реципієнта, передача художньої інформації, що має конкретне відношення до світу, художню концепцію, стійкі ціннісні орієнтації
Рефлексивний	* (Опосередковано складовою цієї передачі є художній твір, а у виконавських мистецтвах – виконавець.)

Вивчення проблеми комунікації у сфері мистецтва має давні корені, а наукове обґрунтування проблеми висвітлено у працях як зарубіжних вчених, так і вітчизняних. Принципова різниця існує між художнім сприйняттям через різні види мистецтва, оскільки художня думка виражається за допомогою різних художніх засобів та семантично по-різному наповнена. Дисципліни мистецького спрямування у вищій школі передбачають застосування художньо-педагогічної комунікації в процесі спілкування з мистецтвом.

В сучасній філософській думці існують різні підходи до розуміння функціонування художньої комунікації на рівні:

- соціальних структур (М.Маклюен, теорії масової комунікації) – як процес впливу на аудиторію художніми засобами;
- інформаційних структур (Моль, теорія художніх повідомлень) – як процес інтеграції соціуму та культури засобами «художніх повідомлень»;
- символічних структур (Кассірер, Уайтхед, С.Лангер та ін.) – як процес передачі художнього символу, що відкриває можливість семантичного розгляду художньої творчості.

Сьогодні розуміння художньої комунікації вийшло за межі сухо функціонального значення, а всі зміни в культурі відображені в художньо-комунікативних процесах. Мова йде про розуміння фундаментальних основ культури в цілому.

Складовою художньо-педагогічної комунікації є художнє сприймання, що здійснюється за допомогою розуміння сенсу художнього твору, його прочитання в контексті історії, соціальної реальності, художньої культури. Художня комунікація включає не лише сприйняття смислової домінанти художнього твору, а його цінності, що мають прояв у авторській майстерності розкриття значення твору для людства, володіння технічними засобами його розкриття тощо. Психологія художнього сприймання (рецепції) є дзеркальною по відношенню до художньої творчості, адже сприймання багатопланове та вміщує в себе емоційне переживання, осянення логіки розвитку авторської дум-

ки, багатство художніх асоціацій, що входять в поле рецепції.

Художнє сприймання має три часових рівні: минуле – безпосереднє – майбутнє сприймання.

Важливим психологічним фактором сприймання мистецтва є рецепційна установка, що спирається на попередню систему культури, що історично закріплена у нашій уяві попереднім досвідом.

Художнє мислення – як вид інтелектуальної діяльності, спрямованої на створення та сприйняття мистецтва, особливий вид мислення, що відмінне за характером протікання, кінцевим цілям, соціальним функціям та способом включення у загальну практику. У галузі мистецької педагогіки загальним поняттям стало художнє мислення. Його значення для професійної непересичне: аксіомою стали такі вирази, як «вдумливе ставлення до твору», «мудре викладання мистецтва» тощо.

Сутність художнього мислення: це поняття довгий час не набувало термінологічного статусу через різні погляди авторів на природу мислення. Художнє мислення, як і мислення в цілому, має процесуальну природу і проходить певні стадії та етапи. Перший етап – початок мислення – завжди викликається будь-якими потребами, мотивами, пізнавальними або практичними інтересами. В художньому мисленні його можна представити як бажання зрозуміти смыслів даного твору.

На наступному етапі людина вивчає, аналізує елементи, ситуації, стадії, які стали основою роздумів, а також різноманітні зв'язки між ними. При цьому мислення може бути і планомірним, і хаотичним. У цей час людина вглядается, вслушовується в комплекс елементів художньої мови, який притаманий даному твору. Як правило, на цьому етапі робиться висновок про те, що отримана інформація є недостатньою і тоді людина звертається до нових знань, або до свого попереднього досвіду, який під час сприймання нової художньої інформації сприяє осмисленню окремих елементів, що поступово набувають стабільноті та формулюють мовно-смисловий комплекс понять.

Третій етап – поява гіпотези – виникає в результаті інсайту, тобто осяння. В художньому мисленні він утворюється в процесі розуміння цілісності художнього твору і супроводжується відчуттям піднесеності та натхнення. Цікаво, що інсайт у художній діяльності триває довше, ніж у будь-якій іншій, що пояснюється процесуальністю художнього сприймання у всіх видах мистецтва. У деяких випадках інсайт виникає під час першого знайомства з мистецькими творами, але найчастіше він стає можливим після багаторазового звернення до них.

На кожному етапі художнього мислення можна виділити певні операції – елементарні одиниці мисленневого процесу, які присутні у специфічному вигляді і передбачають якусь закінчену дію. До них належать узагальнення, порівняння, аналіз, синтез, групування, судження, умовиводи. Усі вони формуються на різних рівнях: інтуїтивному, формально-логічному, художньо-цілісному. Врахування їх становить підґрунтя для розробки різних методик з розвитку художнього мислення.

Поняття «комплекс мистецтв» означає системне дослідження проблем мистецтва, що виникають у руслі властивих сучасній науці дисциплінарних зв'язків. У педагогічному аспекті його розуміють як об'єднання різних видів мистецтва на інтегративній основі, з урахуванням їхньої взаємодії й взаємопливів, щоб залисти до художньо-естетичної діяльності. Головна мета заличення комплексу мистецтв полягає у розвитку художнього світогляду, естетичної й моральної свідомості учнів, у формуванні їхньої пізнавальної активності.

ПЯТНИЦКАЯ-ПОЗДНЯКОВА И. С.

ХУДОЖЕСТВЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КОММУНИКАЦИЯ: СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ

В статье сделано попытку определить структурные составляющие художественно-педагогической коммуникации и исследовать алгоритм внедрения в учебно-воспитательный процесс высшей школы.

Ключевые слова: художественно-педагогическая коммуникация, динамика культурного процесса, культурно-коммуникационный лаг.

PYATNITSKA-POZDNYAKOVA I.S.

ARTISTIC AND EDUCATIONAL COMMUNICATIONS: STRUCTURAL ANALYZE

The attempts to identify the structural components of artistic and educational communications and explore algorithm of implementation in the educational process of higher education have made in the article.

Key words: artistic and educational communications, dynamics of cultural process.

Художній образ, який виникає на основі комплексної взаємодії, – якісно нове явище, має складну багатопланову структуру, а художні засоби, спрямовані на розкриття різних аспектів загального змісту, багаторазово посилюють його естетичний вплив.

Висновки: Отже, на основі аналізу великого шару наукових досліджень ми дійшли висновку, що процес реалізації художньо-педагогічної комунікації є однією з форм реалізації внутрішнього потенціалу суб'єкта навчання під час спілкування з різними видами мистецтва, що характеризується сукупністю об'єктивних та суб'єктивних факторів.

Література:

1. Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философия// Вопросы философии 1986,- № 3.- С.98—115.
2. Дианова В.М. Искусство как форма общения.- Л.: ЛГУ, 1983.- С.16—37.
3. Иконникова Н.К. Современные западные концепции межкультурной коммуникации.- М.: МГУ, 1994,- 168 с.
4. Крымский С.Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации// Вопросы философии.- 1992,- № 12.1. С.17—29. |
5. Леонтьев А.А. Психология общения.- Тарту, 1974.- 168 с.
6. Лисовец И.М. Искусство как общение Л.: ЛГУ, 1981189 с.
7. Марков Б.В. коммуникативная природа эстетического действия СПб, 1991 — 136 с. I
8. Петров Л.В. Массовая коммуникация и искусство.- Л.: ЛГИТМИК, 1976.- 127 с.
9. Гайнер Ш. Искусство общения. Пер. с нем.- М.: СП «Интерэксперт», 1992,- 426 с.
10. Родионов Б.А. Коммуникация как социальное явление. Ростов-на-Дону, 1984.- 117 с.
11. Савранский И.Л. Коммуникативно-эстетические функции искусства,- М., 1979,- 231 с.
12. Хабермас Ю. Теория коммуникативного действия // Современная западная теоретическая социология.- М.: Наука, 1992,- Т.1.- С.36—205.